

elementar

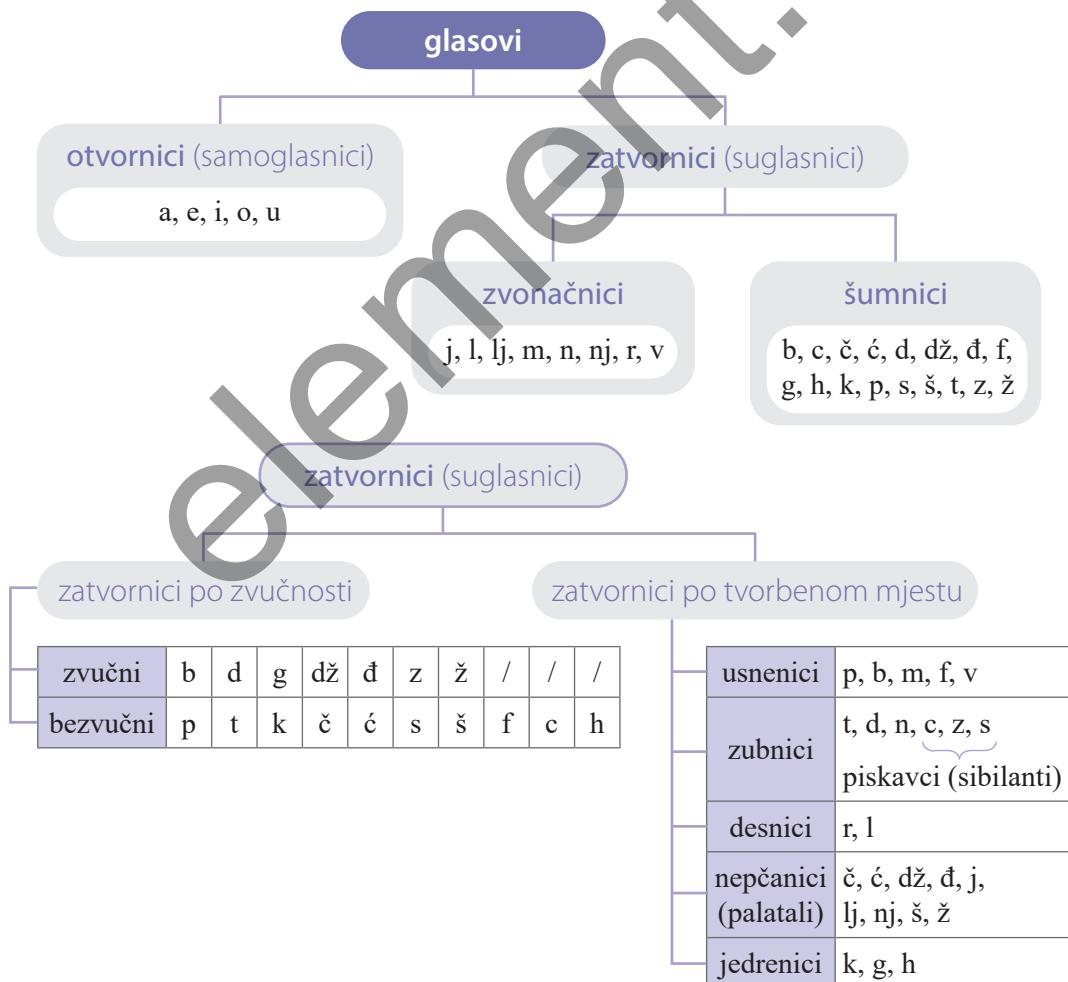
Jezik

Glasovi i glasovne promjene

1.

Glasovne promjene događaju se u riječima na razini glasa. Zato je prije govora o samim glasovnim promjenama potrebno nešto reći o glasovima. **Glas je najmanji odsječak riječi koji nema značenje, ali utječe na razlikovanje značenja riječi.** Hrvatska abeceda (ga-jica) ima 30 slova – pisanih znakova za glasove.

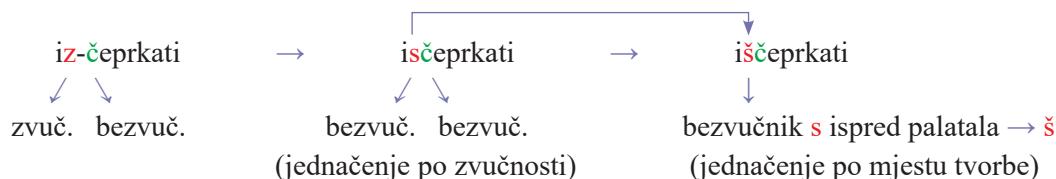
Slog je najmanji izgovorni odsječak riječi. Riječi se mogu sastojati od jednog sloga (*pas*), dva (*mama*), tri (*voljeti*) ili više slogova (*neobuzdano*). Pravilo pri **određivanju broja slogova u riječi** glasi: **jedan otvornik (samoglasnik) – jedan slog. Nositelj sloga je samoglasnik, osim** kada se **glas r nađe između dvaju suglasnika** – tada on postaje samoglasan ili slogotvoran (*mrkva*).

glasovna promjena	opis	primjeri
nepostojani a	samoglasnik a pojavljuje se samo u nekim oblicima riječi između dvaju završnih suglasnika, dok se u drugim oblicima gubi	momak – momka – momci – momaka Karlovac – Karlovca lonac – lonci – lonaca otac – oci – otaca pas – psi – pasa
palatalizacija	k, g, h, c, z ispred e ili i → č, ž, š	učenik – učeniče sluga – služiti kruh – kruše mjesec – mjesće knez – kneže
sibilizacija	k, g, h, ispred i → c, z, s (iznimke str. 46)	majka – majci peći – peku – peci knjiga – knjizi kruh – krusi
jotacija	stapanje nenepčanika s glasom j u nepčanik (palatal)	klicati – kličem c + j → č glad – glađu d + j → đ blag – blaži g + j → ž suh – suši h + j → š sol – solju l + j → lj žut – žući t + j → č tanak – tanji n + j → nj

jednačenje po zvučnosti	<p>Radi lakšeg izgovora, dva se zatvornika (suglasnika) različita po zvučnosti izjednačuju tako da se prvi prilagođuje drugome.</p> <p>Iznimka: Ako se d nalazi ispred s, š, c, č, ē, ne mijenja se u bezvučni, tj. ne provodi se jednačenje po zvučnosti.</p>	<p>vrabac – vrabca → vrapca</p> <p>zvuč. + bezuč. = bezuč. bezuč.</p> <p>golub + čić → golupčić</p> <p>zvuč. + bezuč. = bezuč. bezuč.</p> <p>Iznimka: gradski, nadšumar, podcrtati, nadčovjek, odčurlikati</p>
jednačenje po mjestu tvorbe	<p>Ako se glasovi različiti po tvorbi nađu jedan do drugoga, prvi se mijenja u suglasnik bliži po tvorbi drugome.</p> <p>Iznimka: Kod pojedinih primjera iako se u govoru jednačenje izgovara, u pisanju se ne provodi!</p>	<p>kositi – kosnja → košnja</p> <p>s ispred nepčanika → š</p> <p>voziti – voznja → vožnja</p> <p>z ispred nepčanika → ž</p> <p>stan – stanben → stamben</p> <p>n ispred b i p → m</p> <p>orah – orahčić → oraščić</p> <p>h ispred č i č → š</p> <p>Iznimka: crvenperka, izvanbračni, jedanput, razljutiti, izvanbrodski, ozljeda, iznjedriti...</p>
gubljenje ili ispadanje suglasnika	<p>Kada se dva ista suglasnika nađu jedan pored drugoga, izgovara se i piše samo jedan. Također, zbog lakšeg izgovora d i t ispadaju ispred c, č, ē ili u skupinama stn, zdн, ždn, stl, stk, štnj.</p> <p>Iznimka: Suglasnici ne ispadaju u superlativu pridjeva, u pojedinim složenicama, u riječima stranog podrijetla.</p>	<p>rus-ski – russki → ruski</p> <p>od-dijeliti – oddijeliti → odijeliti</p> <p>kazalište – kazalištni → kazališni</p> <p>mjesto – mjestni → mjesni</p> <p>otac – otče → oče</p> <p>Iznimka:</p> <p>najjači</p> <p>izvannastavni</p> <p>aoristnti</p>

U nekim riječima dolazi do više glasovnih promjena:

Ostale glasovne promjene:

- nepostojani *e* (Čakovec → Čakovca)
- navezak (sa sestrom, sa psom, kroza nj, sa mnom, ka gradu...)
- umetnuti *l* iza *p, b, m, v* (ljubav-l-ju → ljubavlju...)
- prijeglas *o* → *e* iza palatala i skupova *št, žd*
(kralj-em, prijatelj-em, muž-evi...)

I. ZADATCI

1. Rastavi riječi na slogove i odredi broj otvornika u riječi.

- a) brežuljak _____ ()
 b) skretanje _____ ()
 c) sibilarizacija _____ ()

2. Zaokruži riječi u kojima *r* ima ulogu samoglasnika.

pravda, vrt, gradnja, krv, krivnja, prst, prilika

3. U kojoj je od podcrtanih riječi u sljedećim rečenicama provedena sibilarizacija?

- a) Zečji trag polako je nestajao u snijegu.
 b) Prema legendi u tom su dvorcu bili dusi.
 c) Bila je niska, ali ipak viša od sestre.
 d) Pružila mu je ruku pomirenja.

4. Zaokruži riječi u kojima se ne provodi sibilarizacija.

noga, Krka, lutka, alga, seka, slika, majka, baka, mazga, knjiga, svrha, umjetnik

5. Koja se glasovna promjena dogodila u pojedinoj riječi?

a) <i>glad – gladu</i>	_____ nepostojani a
b) <i>kakav – kakva</i>	_____ palatalizacija
c) <i>prah – prašina</i>	_____ sibilarizacija
d) <i>nizak – niska</i>	_____ jednačenje po zvučnosti
	_____ jotacija

6. Glas č u riječi *cvijeće* posljedica je:
- a) palatalizacije
 - b) jotacije
 - c) sibilizacije
 - d) jednačenja po zvučnosti
7. Koje su glasovne promjene provedene u riječi *mudrošću*?
- a) jotacija i jednačenje po zvučnosti
 - b) palatalizacija i jednačenje po mjestu tvorbe
 - c) jednačenje po zvučnosti i po mjestu tvorbe
 - d) jotacija i jednačenje po mjestu tvorbe
8. Koja se glasovna promjena dogodila u komparativu *jači*?
- a) palatalizacija
 - b) sibilizacija
 - c) jotacija
 - d) jednačenje po zvučnosti
9. U kojoj riječi prepoznaćeš palatalizaciju?
Obožavao sam mačke i umirila bi me mačja blizina, ali otkad sam dobio zeca za rođendan, ništa me ne može usrećiti kao zečji pogled.
-
10. Koja je rečenica pravilno napisana?
- a) Kuća pripada Zagrebčanki Dubravki.
 - b) Kuća pripada Zagrepčanki Dubravci.
 - c) Kuća pripada Zagrepčanki Dubravki.
11. Kojem obliku riječi *legenda* dajemo prednost?
- a) Pronašao je zbirku legenda.
 - b) Pronašao je zbirku legendi.
12. U kojoj je riječi nepostojani a?
- a) košarkaš
 - b) kovač
 - c) ribar
 - d) moreplovac
13. U kojoj je riječi provedena palatalizacija?
- a) *ljući*
 - b) *lišće*
 - c) *povučem*
 - d) *težak*
14. Koje su glasovne promjene provedene u riječi *raščešljati*?
- a) jotacija i jednačenje po zvučnosti
 - b) palatalizacija i jednačenje po mjestu tvorbe
 - c) jednačenje po zvučnosti i po mjestu tvorbe
 - d) jotacija i jednačenje po mjestu tvorbe

15. U kojem je od sljedećih primjera provedeno jednačenje po mjestu tvorbe?

- a) *ptičica* b) *vožnja* c) *nošen* d) *tiši*

16. Koja je rečenica pravopisno točna?

- a) *Imala je cijelo vrijeme potjetnik.*
 b) *Bio je to važan čimbenik.*
 c) *Slastna predjela svi rado kušamo.*
 d) *Njezina je kosa smeđkasta.*
 e) *Najači sam bio u svojoj skupini.*
 f) *Mogla nam je to reći samo jedamput.*

17. U kojemu je od sljedećih primjera provedena palatalizacija?

- a) *nizak – niska*
 b) *mlad – mlađi*
 c) *sol – solju*
 d) *mjesec – mjesecina*

18. Koja je glasovna promjena provedena u sljedećim primjerima?

<i>momak – momka</i>	<i>grad – građanin</i>	<i>trbuh – trbušćić</i>
<i>sjeći – sijećem</i>	<i>vući – vućem</i>	<i>nokat – nokta</i>
<i>časnik – časnici</i>	<i>pjesnik – pjesniče</i>	<i>zec – zecji</i>
<i>blag – blaži</i>	<i>knez – kneže</i>	<i>smeđ – smećkast</i>
<i>orah – orašćić</i>	<i>junak – junaci</i>	<i>blizu – blisko</i>
<i>poklopac – poklopca</i>	<i>stric – striče</i>	

palatalizacija	
sibilizacija	
jotacija	
nepostojani a	
jednačenje po zvučnosti	
jednačenje po mjestu tvorbe	

19. Imenuj glasovne promjene:

grana – grančica _____

biljka – biljčica _____

ulomak – ulomka _____

vrabac – vrapca _____, _____

smrt – smrću _____

nastaniti – nastamba _____

izlazak – izlaska _____, _____

suh – suši _____

orah – orašćić _____

šarati – išarati _____, _____,

14. a) Med mirisima, u bijelom ruhu, razdragan,
15. b) deveterac
16. d) elipsa
17. ponavljanje, inverzija, nejednaka duljina stihova, opkoračenje
18. b) opkoračenje
19. b) nad mojom glavom moja pratileca zvijezda
20. a) Cijelo nebo dršće od glasova
21. b) Njihove su ruke klupko mokrih mreža
22. b) asonancu
23. c) Možeš mrmljati kao i ono što mrmori
24. a) Bio je umoran i sam, i prepao se vlastitoga glasa.
25. c) socijalnom
26. b) Gledala me je prestrašeno, svjetlost u očima je umirala.
27. a) psihološka
28. pustolovna
29. b) pri povijedanje
30. c) unutarnji monolog
31. retrospekcija
32. dijalog
33. a) 3. osoba, b) pri povijedanje
34. a) socijalna, b) psihološka, c) govorna
35. didaskalije, dijalog, uloge
36. dramski sukob, dijalog, uloge
37. monolog
38. podijeljenost teksta na uloge, dijalog, monolog, didaskalije, dramski sukob, namijenjena izvođenju na pozornici
39. monodrama

40. a) (*Ulazi Montecchi sa slugama.*)
41. c) ljepota krajolika
42. b) očaranost
43. Plavetnilo neba lirska je ljubavna pjesma.
44. očima
45. a) dodira, sluha, vida
46. b) sluha
47. Plavetnilo neba.
48. gradaciju
49. c) Plavost očiju tvojih,
50. Plavetnilo neba.
51. drugoj
52. a) plavost i plavetnilo
53. b) slobodnim stihom
54. Pjesma se sastoji od pet strofa/kitica, odnosno od jednog dvostiha, tri četverostiha i jednog jednostiha.
55. b) deveterac
56. proza/epika
57. T
58. u jesen
59. b) usamljen je, e) svjestan je da ga nitko ne voli, f) osjeća grižnju savjesti.
60. Znao je i to da ga nitko ne ljubi, iako ga se boje, pa ni isti Salko.
61. c) sjetio se pokojne žene.
62. Boje ga se.
63. Sin se boji oca, otac ne pokazuje osjećaje prema sinu.
64. retrospekciju
65. etička i psihološka karakterizacija lika